

Franz Kafka v Želízích a v Liběchově

Jen co na podzim roku 1918 utichla vřava Velké války, přehnal se světem pandemie tzv. španělské chřipky. Trvala rok. Úděsný počet obětí převýšil lidské ztráty čtyřletého válečného utrpení – nejčastěji uváděným odhadem je 40 až 50 milionů zemřelých... Nákaza, zřejmě s mírnějším průběhem, postihla rovněž tehdy čtyřiatřicetiletého Franze Kafku (*1883, †1924), nad to od léta roku 1917 nakaženého smrtelně nebezpečným bacilem tuberkulózy (tomu po dalších sedmi letech nakonec podlehl). K ozdravné pochřipkové kůře, a zejména pak k léčbě souchotin Kafka koncem roku 1918, během roku 1919 a naposled v roce 1923, osm měsíců před smrtí, využívá vcelku nedalekého, laciného a zvláště Pražany oblíbeného letoviska **Želíz** (léčí se ovšem i jinde v Čechách, na Slovensku, v Itálii, v Německu). Pobývá v penzionu Olgy Stüdlové.¹⁾ V obci obklopené lesy, na svěžím vzduchu ulevuje svým pochroumaným plícím. Slunění a procházky, dobrá životospráva, to byl tehdy více méně jediný způsob léčby TBC. (Nikoli náhodou vzniká v těch letech v Želízích z vily Laclair [čti laklér] plicní sanatorium společenství krejčích, shodou okolností jen nedaleko penzionu Stüdl; v budově dnes sídlí známé zahradnické učiliště.) Do Želíz Kafka přijíždí 30. listopadu 1918, na Vánoce se vrací do Prahy, od 22. ledna 1919 do konce března zotavuje se opět v Želízích. Třetí pobyt je datován začátkem listopadu 1919 a trvá týden. V ten čas píše mnohastránkový, nikdy nedoručený, naříkavě bilancující, literárně laděný *Dopis otci*. A co víc: Právě v Želízích, na slunné verandě penzionu, se v lednu 1919 seznamuje s pohlednou, veselou slečnou Julií Wohryzkovou (1891–1944), dcerou pražského obuvníka a správce vinohradské synagogy. Brzy se s ní dokonce zasnoubí – jakkoli poté, co naváže známost s předposlední ženou svého života Milenou Jesenskou, zasnoubení ruší... nebylo to ale až tak jednoduché.²⁾ Počtvrté a naposled je Kafka na léčení v Želízích v srpnu a v září 1923. Měřeno časem, pobyl takto v Želízích celkem 145 dní, tj. 5 měsíců.

V penzionu Stüdl (či nepěkně bodře Stüdláku) dnes autora *Zámku, Procesu, Nezvěstného, Proměny* atd. připomíná pamětní deska, umístěná na čelní stěně budovy. O její instalaci zasloužili se mnozí, příkladně též šemánovický pan Ondřej Suchý, zejména však starostka obce, paní Ing. Jaroslava Kaňková. K odhalení došlo v úterý 16. listopadu 1999. K originálně působivému stylizovanému portrétu využil zhotovitel desky, akademický sochař pan Dalibor Mandovec z Říčan, kresby grafika a karikaturisty, pana Václava Teichmana ze Slavkova u Brna (*1954). Kafkova tvář je zasazena do šesticípé Davidovy hvězdy.³⁾ – Toto vše je vcelku široce známo, popsáno literárními historiky, životopisci, publicisty.

*

Se jménem jednoho z nejvlivnějších a nejoceňovanějších spisovatelů XX. století je však spojen i náš **Liběchov**. To už tak běžně známo ještě donedávna nebylo. Zznamenejme proto, co o tom dnes víme, třebaže informací máme poskrovnu a ve srovnání s Kafkovou želízskou epizodou se zřejmě ani nejedná o nic životopisně zvlášť pozoruhodného... Tedy: Kafka strávil v Liběchově – Libochu nějaký čas o prázdninách v roce 1902 jako devatenáctiletý student práv na německé části Univerzity Karla Ferdinanda v Praze; dlouho-li, se přesně neví, snad dva tři týdny?⁴⁾ Existují o tom, pokud víme, pouze dva písemné doklady: jednak pohlednice z Liběchova, adresovaná Pavlovi Kischovi a datovaná čtvrtkem 28. srpna 1902, jednak Kafkův brilantní popis liběchovského prázdninového útočiště v dopise (přibližně ze srpna 1902) spolužákovi z gymnázia Oskaru Pollakovi. Citujme obě nedlouhá sdělení (v českém překladu) a vychutnejme skvostnou formu i obsah:

Pohlednice: *Co se dá dopoledne lepšího dělat než s mžourajícím očima ležet mezi německými poli a kvetoucími loukami? Nic. Čím se může odpoledne lépe začit, než že se Pavlíčkovi pošle lístek. Tady ho máš. Franz*

Dopis: Právě naproti vinici na Landstrasse hluboko v údolí stojí malý domek, první a poslední z vesnice. Mnoho na něm není. Mezi bratry má hodnotu nejvýše 100 ubohých guldenů.⁵⁾ A co je snad ještě horší, ani Schultze-Naumburg by ho nemohl potřebovat, nanejvýš jako odstrašující příklad. Pravděpodobně jsem já, společně s majitelem, jediný, kdo ho má rád a spojuje s ním své sny. Je malý a nízký. A vůbec ne starý. Právě naopak, pět, maximálně deset let. Střecha z tašek. Jedny malé dveře, kterými se dá spíš jen protáhnout, a na straně dvě okna. Všecko je symetrické jak z nějaké učebnice. Ale – ty dveře jsou z těžkého dřeva, hnědě natřené, okenice hnědě natřené a stále zavřené, ať svítí slunko nebo prší. A přitom je ten dům obydlený. A před dveřmi těžká, široká kamenná lavice, vypadá takřka starobyle. A procházejí-li tři mladí řemeslníci s holemi v rukou a lehoučkými ranečky na zádech, posadí-li se tam, aby si odpočinuli, a stírají-li si pot z čela a dají hlavy dohromady – to všecko můžu seshora docela dobře pozorovat – pak je to jako nějaká milá, stará, tichá německá pohádka.

Jestliže vědomost o Kafkově přítomnosti v Liběchově v roce 1902 byla tu již dříve, až do roku 2005 nikdo nepomyslel na lokalizaci onoho „malého domku mezi bratry za nejvýš 100 guldenů“... Až se přihodilo, že do Liběchova doputovali umělecký fotograf z Nučic, pan Jan Jindra, a publicistka z Prahy, slečna Judita Matyášová, dvojice mladých nadšených hledačů Kafkových stop v Čechách, v Německu, Rakousku, Itálii, v Paříži, ve Švýcarsku, na Slovensku... Díky dochovanému Kafkovu dopisu bylo pak už snadné s určitostí dovést, jaký konkrétní „malý domek“ student František, nahlížející naň z viničního srázu od kaple sv. Ducha, spolužákovi Pollakovi tak trefně popsal.

Dodejme už jen tolik: Původně byl domek-dvojdomek označen čp. 96, dnes nese číslovku 21. Dle ne zcela ověřené informace nemovitost na počátku XX. století vlastnil pan Windischbauer. Exteriér se od Kafkových dob nijak výrazně nezměnil, kromě toho nemovitost v obci stále zůstává *první a poslední*... Nuže a pokud by se na ní časem objevila malá smaltovaná cedulka s nápisem „V tomto stavení bydlel v roce 1902 o prázdninách student Franz Kafka“ – snad by to nemuselo nikomu vadit. ☺

¹⁾ Olga Stüdllová patrně nebyla provdána. Její rodiče, Johann a Hermína, spolu s bratrem Maxem se v r. 1919 přestěhovali do Salcburku. Zachoval se dopis z dubna 1920, ve kterém si Kafka, pobývajíc tehdy na léčení v blízkém lázeňském městě Meranu (Itálie), domlouval návštěvu. Viz též s. 240 knihy Klause Wagenbacha.

²⁾ V r. 1919 poznal Kafka v Želízích také (dle Olgy Stüdllové) „živou mladou dívku“ Minze Eisnerovou (1901–1971). Jeho vztah k ní byl spíše „strýčkovský“ než milostný – a v literatuře se o ní téměř nemluví. Dopisují si až do roku 1923, kdy se Minze provdala.

³⁾ Podobných karikatur vytvořil Václav Teichman více. Pro zajímavost viz v obrazové příloze zpodobnění Karla Havlíčka Borovského, Karla Čapka a Jana Nerudy.

⁴⁾ Kromě Liběchova pobyl Kafka o prázdninách r. 1902 též v Třešti u Jihlavy u strýce Siegfrieda, venkovského lékaře.

⁵⁾ V jiném překladu „nanejvýš 100 mizerných zlatek“. Německý originál autor článku žel nemá k dispozici.

Využitá literatura:

- Brod Max, Franz Kafka – životopis, Nakladatelství Franze Kafky, Praha 2000, s. 59, 62, 130, 131, 148, 160–163, 166, 175
- Wagenbach Klaus, Franz Kafka, Mladá Fronta, Praha 1967, s. 134–141
- Murray Nikolas, Kafka, nakladatelství JOTA, s.r.o., Brno 2006, s. 238–259, 338–339
- Saudek Vojtěch, Franz Kafka, Dopisy Ottilie a rodině, Aurora, Praha 1996, s. 51–99
- Zimmerman Dieter Hans, Jak porozumět Kafkovi, Nakladatelství Franze Kafky, Praha 2009, s. 192
- Suchý Ondřej, V Želízích má Franz Kafka pamětní desku, článek v Týdeníku Mělnicko, 2. 12. 1999
- Jindra Jan, Matyášová Judita, Na cestách s Franzem Kafkou (Slavná i neznámá místa v Čechách a v Evropě), Academia, Praha 2009, s. 27, 132 – v prodejně Akademie věd na Václavském náměstí t. č. (leden 2012) za 100 Kč
- www. Archiv ČT, prosinec 2011, pořad *Jak cestoval Franz Kafka* (archivována pouze polovina pořadu, celý v archivu autora)
- archiv autora, Liběchov 108

Schelesen - Želízy, kol r. 1920 (?): * označen penzion Stüdl, svého času s dřevěným balkonem.
 Franz Kafka užíval pokoj v nejvyšším patře, na balkonu v lehátku se slunil.
 Kromě balkonu dnes neexistuje též hospodářské stavení vlevo za penzionem.
 Uprostřed v pozadí hotel Burda, dnes soukromý dům.
 Po nějakých mokřadech jako by ani památky...

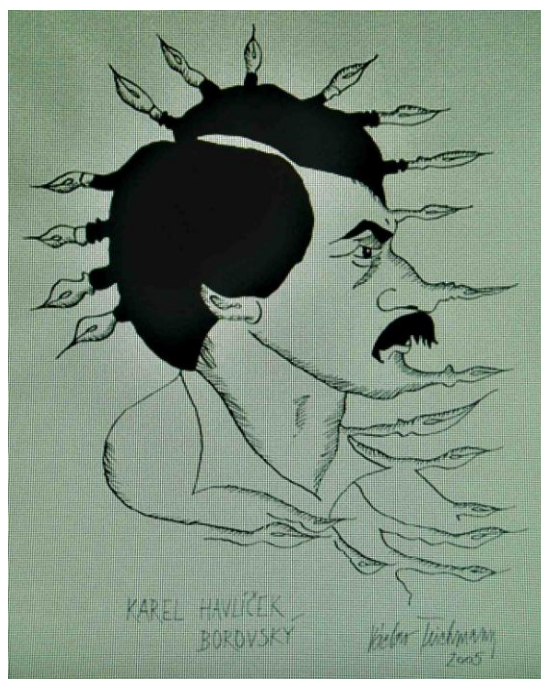

Želízy, penzion Stüdl (nyní čp. 76). Foto ze 7. 12. 2011.

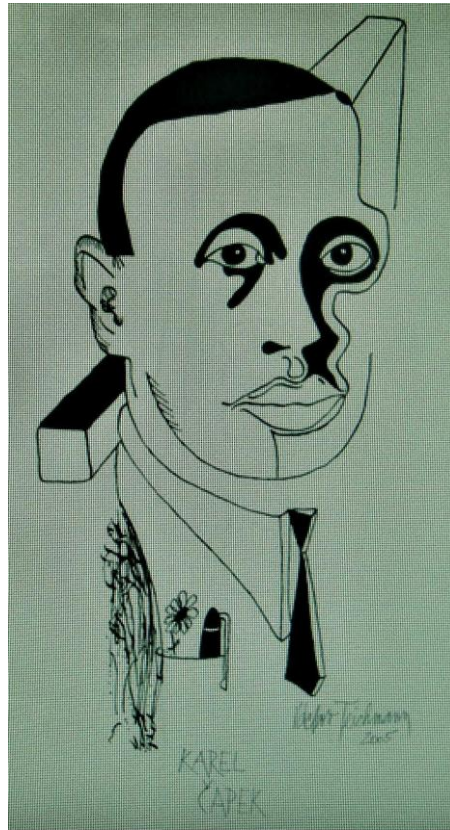

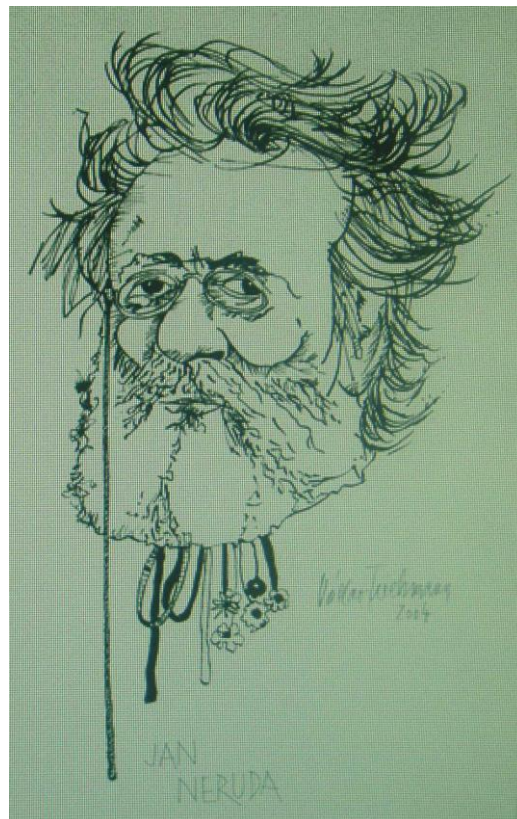
**Želízy - pamětní deska na penzionu Stúdl (nyní čp. 76).
Foto ze 7. 12. 2011.**

Václav Teichman - Karel Havlíček Borovský (2005)

Václav Teichman - Karel Čapek (2005)

Václav Teichman - Jan Neruda (2004)

Julie Wohryzková (1891-1944) v mladších letech.

**Julie Wernerová roz. Wohryzková (1891-1944)
se sestrou Kathe Nettelovou v Mariánských Lázních
na počátku 30. let.**

**Minze Eisnerová (1901-1972),
dívka, s níž se Franz Kafka seznámil v listopadu 1919 v Želízích.**

Pohlednice (s tzv. dlouhou adresou) z 28. 8. 1902, zaslaná z Liběchova (Libochu) Franzem Kafkou, tehdy 20ti letým studentem práv, Pavlovi Kischovi.

Gruss aus Liboch

Was kann man am Vormittag besseres thun als mit Blinzelaugen zwischen deutschen Feldern und blühenden Wiesen liegen? Nichts. Womit kann man den Nachmittag besser beginnen als dass man dem Paulchen eine Karte schickt. Da hast Du sie. Franz

Co se dá dopoledne lepšího dělat než s mžourajícima očima ležet mezi německými poli a kvetoucími loukami? Nic. Čím se může odpoledne lépe začít, než že se Pavlíčkovi pošle lístek. Tady ho máš. Franz

(Za překlad poděkování panu Ing. Otokarovi Špecingerovi z Kralup nad Vltavou.)

Liběchov (Liboch), dopisnice z r. asi 1904.
Vlevo dole dvoj domek čp. 21 (dříve 96), kde v r. 1902 Franz Kafka o prázdninách bydlel.

Liběchov (Liboch), čp. 21 (dříve 96), kde Franz Kafka bydlel o prázdninách v r. 1902.
Pohlednice z r. asi 1942.

Nástěnná malba v panských vinných sklepech v Liběchově u Mělníka.

Dvojdomek dnes Kratochvílových, "první a poslední ve vsi" (Franz Kafka), najdeme i na pěkné nástěnné malbě ve vinných sklepech (dnes v troskách).

Nástěnná malba (s plotem před čp. 96)
 kráší zchátralý dům nad vinárnou ještě dnes. Foto z 26. října 2011.
 (Motiv: Starozákonní Jošua/Jozue a Káleb nesou hrozny ze země zaslíbené.)

**Liběchov - domek dnes Kratochvílových,
v r. 1902 (patrně v srpnu) místo prázdninového pobytu Franze Kafky.
Foto z věže kaple sv. Ducha z 6. listopadu 2005.**

Tak vidí čp. 21 umělecký fotograf Jan Jindra (snímek z podzimu 2005).

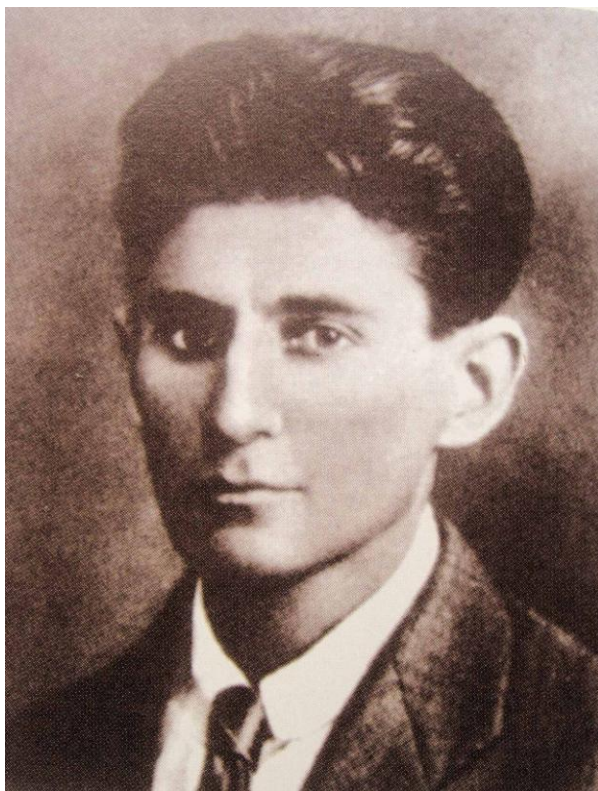

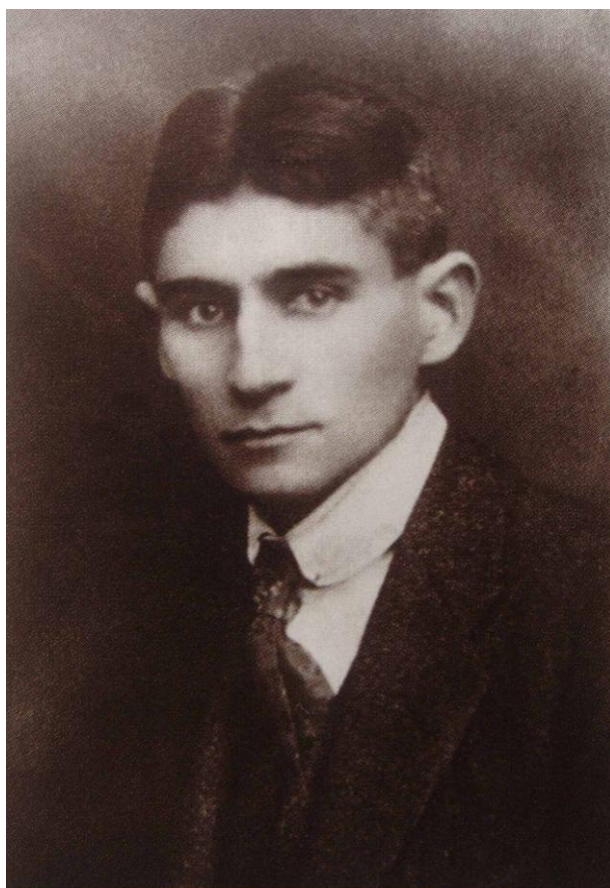
**Dvojdomek č.p. 21 v Liběchově, kde v roce 1902 pobyl student Franz Kafka na prázdninách.
Snímek z 26. 10. 2011 (natáčení televizního pořadu "Jak cestoval Franz Kafka").**

**Franz Kafka v 18 letech - maturitní foto z r. 1901.
Rokem 1902 datován jeho prázdninový pobyt v Liběchově.**

Franz Kafka v asi 35 letech - foto z r. asi 1917.

Franz Kafka v 38 letech - foto z r. 1920.

**Franz Kafka se usmívající - 39 let.
Výřez ze skupinové fotografie hostů sanatoria
v Matliarech ve Vysokých Tatrách v r. 1920 nebo 1921.
Archiv Klause Wagenbacha, Berlín.**

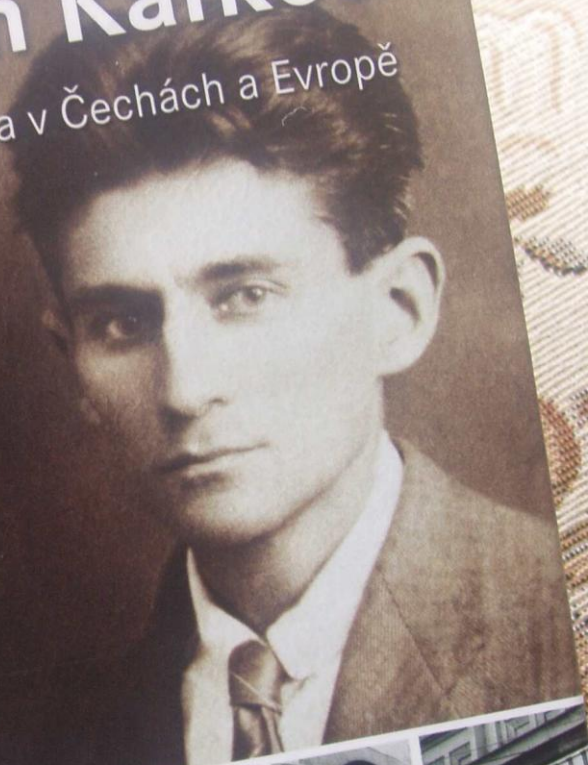

**Skulptura Franze Kafky od Stanislava Růny (z r. 2003)
před Španělskou synagogou v Praze.**

Průvodce

Na cestách s Franzem Kafkou

Slavná i neznámá místa v Čechách a Evropě

Jan Jindra
Judita Matyášová

ACADEMIA

**Publicistka Judita Matyášová
v Liběchově v čp. 108 při natáčení televizního pořadu "Jak cestoval Franz Kafka" - 26. října 2011.**

Česká televize natáčí pořad "Jak cestoval Franz Kafka":
Liběchov, na tarasu vinice nad dvojdomkem Kratochvílových, 26. října 2011, 15:41:21.
Pánové zvukař, kameraman, režisér a publicistka slečna Judita Matyášová
Poprchávalo, proto má kamera futrál.

**Publicistka Judita Matyášová a starostka Želíz Ing. Jaroslava Kaňková
před býv. penzionem Stúdl během natáčení televizního pořadu "Jak cestoval Franz Kafka" - 26. října 2011.**

[www. Archiv CT, Jak cestoval Franz Kafka](http://www.ArchivCT.cz)